

Karaten sulautuminen suomalaiseseen liikuntakulttuuriin

Kamppailulajien kirjo on kasvanut Suomessa erityisesti 1990-luvulla. Näitä lajeja ovat alkaneet harjoitella yhä enemmän myös naiset ja lapset. Jūdōn ja jū-jutsun ohella karate on yksi vanhimpia itämaisia kamppailulajeja¹ maassamme. Suomessa sitä alettiin harjoitella laajemmin vuonna 1967.

Laskutavasta riippuen Suomessa on vuoden 2002 vaihtuessa 20–25 erilaista karatetyyliä.² Kun erilaiset esimerkiksi tyylien sisäiset ryhmittymät lasketaan mukaan, määrä nousee 30–35:een. Miksi Suomeen saadaan yhä uusia karatetyylejä ja -järjestöjä, ja miten ne ovat sulautuneet suomalaiseen liikuntakulttuuriin?

Kirjoitukseni koostuu kolmesta toisiaan tukevasta jaksosta, joista ensimmäisessä tarkastellaan lyhyesti karaten historian tutkimusta ja sitä sivuavia lähteitä. Toisessa osassa artikkelia valotehtaan karaten maailmanlaajuisia kehityslinjoja, sitä kuinka okinawalaisesta kamppailutaidosta tōdista muokkaantui nykyisen kaltainen karate. Kolmannessa osassa tarkastellaan karaten sulautumista suomalaiseen liikuntakulttuuriin, ohessa myös karaten julkisuuskuvaa käsitellen.

Teksti pohjautuu keväällä 2002 tarkastettuun kulttuurihistorian sivulaudatur-työhöni, jossa tarkoituksena on ollut paitsi tutkia karaten integroitumista suomalaiseen liikuntakulttuuriin myös hahmotella lähemmin niitä eri näkökulmia, joista karatea voidaan tarkastella. Toisena tärkeänä tavoitteena työssä on ollut selkiinnyttää sitä kuvaa, mitä eri kulttuuripiirissä muotoutunut kamppailutaito karate/tōdi on sen suomalaisissa muodoissaan.

I Katsaus karaten historian tutkimukseen

Karaten historian tutkija kohtaa monenlaisia ongelmia: ensinnäkin lajin varhaisista vaiheista löytyy vain vähän kirjallista materiaalia. Osa dokumenteista on kadonnut muun muassa toisen maailmansodan aikana. Tiedot perustuvat monessa tapauksessa suulliseen traditioon, joten niiden todenperäisyyttä on vaikea arvioida. Karatekirjallisuudessakin on runsaasti erilaisia versioita menneistä tapahtumista. Jopa 1900-luvun historiankirjoituksessa vuosiluvuista esiintyy monia versioita. Toisena keskeisenä ongelmana ovat nimet: japanilaisen perinteen mukaan yhdellä ja samalla henkilöllä voi elämänsä aikana olla useita nimiä, lisäksi vielä lempinimiä. Samat nimet löytyvät teksteissä japaniksi, kiinaksi ja okinawan murteella. Kolmanneksi karaten modernin historian tutkimuksen antamien viitteiden mukaan lajin menneisyyttä on vääristelty myös tietoisesti.³ Länsimaisen tutkijan ongelmina tämän tutkimusteeman kohdalla ovat myös vieras kieli, sen monimutkainen kirjoitusjärjestelmä ja verrattain suuret kulttuurierot.⁴

Yleisimmin kamppailulajien historiasta ovat Suomessa kirjoittaneet lajien harrastajat ja toimittajat.⁵ Ilmo Lounasheimon *Kehän sankarit* (1987) on mittava katsaus niin kansainvälisen kuin suomalaisenkin nyrkkeilyn historiaan. Jarmo Östermanin *Maailman kamppailulaidot* (1999) käsittelee yleisesti kamppailulajien historiaa. Hieman vanhempia teoksia edustavat Heikki Lehmuston painin historiaa käsittelevät kirjat 1900-luvun alkupuoliskolta.

Varsinaisia historian tutkimuksia ei ole aiemmin tehty karaten kehityksestä Suomessa, vaikka muihin itämaisiin kamppailulajeihin verrattuna karaten historiasta on kansainvälisesti kirjoitettu hyvinkin paljon. Suurin osa aiheesta kirjoittaneista ovat itse lajin harjoittajia ja heistä vain harvoilla on tutkijan, vielä harvemmillä historian tutkijan, koulutusta.⁶

Tutkimuskohteekseni valitsin siis Japanin ja Taiwanin välissä sijaitsevalla pienellä Okinawan saarella alunperin kehittyneen kamppailulajin *tōdōn* (*karate*), joka levisi Japaniin ja vähitellen muualle maailmaan. Vaikka karatesta on muodostunut mielikuvaa nimenomaan aseettomana lajina, monissa karatetyyleissä harjoitellaan myös aseilla. Vanhassa tōdōssa aseellinen ja aseeton harjoittelu muodostivat tavallaan yhden kokonaisuuden. Siksi

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

työni sivuaa Okinawan asetekniikoita, joista nykyään käytetään nimitystä Riukiu kobudō. Monet tōdin harrastajista olivat perehtyneet myös muun muassa jūdōon, Okinawan sumōon ja muutama japanilaisen Satsuma-klaanin Jigen-ryū koulukuntaan.⁷ Tutkimuksen piiriin eivät kuuluneet ne lajit, joiden voidaan katsoa kehittyneen omiksi lajeikseen, vaikka niiden pohjana olisikin ollut osittain myös karate. Tällaisia ovat muun muassa potkunyrkkeily ja taidō.

Termiä *karate* on huomattavasti vaikeampi määritellä kuin Riukiu kobudōa. Karatesta on tullut nimitys, joka populaarikulttuurissa ja mediassa usein tarkoittaa käytännössä kaikkia lajeja, joissa lyödään ja potkitaan vastustajaa. Tämä siis riippumatta kyseisen lajin varsinaisesta lähtömaasta. Esimerkiksi korealaisesta *taekwondosta* on joskus käytetty nimitystä ”Korean karate”. Toisaalta länsimaalaisetkin ovat luoneet kamppailujärjestelmiä, jotka ovat eräänlaisia kokoelmia monista erilaisista kamppailusysteemeistä. Silti niiden nimissä saattaa olla termi karate. Tyylin perustajan koko kamppailukokemuksen tuomat vaikutteet ovat yleensä nähtävissä hänen perustamassaan lajissa/koulukunnassa. Kaikki tämä tekee karaten määrittelyn vaikeaksi. Toinen kysymys on, voiko vanhasta tōdistä käyttää nimitystä karate? Aikalaiset käyttivät lajista harvemmin tätä nimeä ja termien sekoittaminen vaikuttaisi anakronismilta. Voidaanko siis lopulta puhua kahdesta kamppailulajista: tōdistä ja siitä vähitellen kehittyneestä modernista karatesta, jotka ovat tavallaan eri kamppailujärjestelmiä, ja jotka siksi pitäisi määritellä eri tavoin? Jätän kysymyksen avoimeksi.

Olen käyttänyt tutkielmassani muun muassa akkulturaation (transkulturaation) ja diffuusion käsitteitä. Akkulturaatiolla viitataan kahden kulttuurin ensikäden kosketuksesta tapahtuneeseen toisen tai molempien kulttuurien muuttumiseen. Diffuusiolla tarkoitetaan toisen käden kulttuurisiirtoa esimerkiksi median tai yksittäisten henkilöiden välityksellä.⁸ Tutkimuksessani karate on sijoitettu osaksi Japanin ja Suomen liikuntakulttuurillista kenttää, ja lajia tarkastellaan osana tätä laajempaa kontekstia. Tämä näkökulma, lajin sijoittaminen laajempiin liikuntakulttuurillisiin asiayhteyksiin, on mielestäni ollut vähäistä tai puuttunut paikoitellen kokonaan kansainvälisistäkin karatetutkimuksista.

Tarkasteltaessa kamppailulajeja niiden ajatus- ja arvomaailma lähtökohtineen tulee suhteuttaa kyseiseen aikakauteen ja

kulttuuriin. Lisäksi lajeja pitää arvioida suhteutettuna ihmisten henkilökohtaisiin näkemyksiin, tarpeisiin, voimavaroihin ja harjoittelulle asetettuihin tavoitteisiin.

Okinawalainen tōdi (myöhemmin karate) on muuntunut vähitellen paitsi kunto- ja kilpaurheiluksi, ja itsepuolustuslajiksi myös eräänlaiseksi elämäntapaliikunnaksi, joka sisältää fyysisten harjoitteiden lisäksi tietynlaisen elämänkatsomuksen. Samalla karate on antanut vaikutteita muille kamppailulajeille ja saanut vaikutteita muista. Jotta voisi ymmärtää lajin kehityksen luonnetta, on paikallaan tarkastella millaiseksi muodostui se tōdi/karate, jota harjoiteltiin Okinawalla ja myöhemmin Japanissa.

Populaari mielikuva lajin historiasta voidaan tiivistää esimerkiksi seuraavaan virkkeeseen: "Karate on alun perin ollut maanviljelijöiden ja kalastajien aseeton itsepuolustustaito, jonka avulla on lyönnein ja potkuin puolustauduttu jopa miekalla ja haarniskalla varustautunutta samuraita vastaan." Moderni historian tutkimus antaa kuitenkin varsin toisenlaisen kuvan.

II Okinawan kamppailutaito tōdi (karate) 1900-luvulle tultaessa

Japanin eteläpuolella sijaitseva Okinawan saari on Riukiu-saari-ryhmän suurin saari, kooltaan suunnilleen Ahvenanmaan kokoinen. Okinawalla kiinalaiset kamppailutaidot sulautuivat okinawalaisiin taistelutaitoihin, joita kutsuttiin nimellä *tī* (japaniksi *te*, "käsi"). Yksi nimitys varhaisesta karatesta oli *tōdi*, mikä tarkoittaa käännettynä "kiinalaista kättä". Nimi oli viittaus maahan, jolta laji oli saanut paljon vaikutteita.⁹

Okinawalaista tōdia ei ollut alunperin tarkoitettu "kehään" ammattimaisia ottelijoita vastaan, ei myöskään sodankäyntiin taistelukentälle. Siis harjoitusmetodisesta näkökulmasta katsottuna tōdin tarkoituksena ei ollut harjoittaa ammattimaisia ottelijoita julkisiin otteluihin tai sotilaita taistelukentälle. Tōdissa ei myöskään järjestetty urheilunomaisia kilpailuja. Laji oli pääasiassa tarkoitettu siviilielämän satunnaisiin itsepuolustustilanteisiin taltuttamaan häiriköitä, joilla oli vähän tai ei lainkaan tietoa niistä metodeista, joita heitä vastaan käytettiin.¹⁰ Lajin opettajat valikoivat tavallisesti oppilaansa ja ryhmät olivat pieniä. Tōdin tunnetuimmat opettajat kuuluivat tuolloin pääasiassa Okinawan

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

Karaten muodolliset liikesarjat, katat, sisällävät iskujen, potkujen ja torjuntajen lisäksi paljon hallintaotteita, lukkoja, kuristuksia, iskuja anatomisesti heikkoihin alueisiin (hyūsho-jutsu) sekä painin ja tarttumisten kaltaisia tekniikoita. Kuvassa alasvienti, sovellutus Niseishi-katasta. Vasemmalta Olli Vänntinen, Ari Lehtonen ja maassa Tero Hurskainen. (Valokuva Jyrki Talonen 2002)

yläluokkaan, soturiluokkaan tai olivat varakkaista kauppiasperheistä. Lajin etiikan mukaan tōdi oli eräänlainen ”viimeinen keino” tukalassa tilanteessa. Tōdia joutuivat yleensä käyttämään vartijat ja poliisit (*peichin*) – toisinaan myös siviilit.¹¹

Okinawalla aseiden yksityistä hallussapitoa oli rajoitettu. Jos mahdollista, Okinawan soturi (*bushi*) ei silti kohdannut hyökkääjää aseettomana. Okinawan asetekniikoiden, *Riukiu kobujutsu/kobudō*, aseet ja tekniikat ovat eräänlainen kokoelma yläluokan aseita, maanviljelijöiden työvälineitä ja osa muita improvisoituja aseita.¹²

Niin tōdissa (karatessa) kuin Riukiu kobudōssakin tekniikoita ja strategioita on perinteisesti välitetty opettajalta oppilaalle kata-harjoittelulla. Näissä lajeissa kata käsitetään yleensä yksin tehtäväksi muodolliseksi ritualisoiduksi liikesarjaksi. Kata-harjoittelun hyöty on toisaalta nähty ”terapeuttisena”: liikesarjojen toistolla on ylläpidetty henkistä ja fyysistä kuntoa, huolehdittu kokonaisvaltaisesti terveydestä.¹³

Jyrki Talonen

Karaten sulautuminen suomalaiseseen liikunta-kulttuuriin

Yhteiskunnalliset rakennemuutokset, muun muassa uudenlaisen koululaitoksen kehittyminen Okinawalle, ja länsimaalaisten vaikutteiden tulvan synnyttämä nationalistinen vastareaktio 1800-luvun lopulla, avasivat tōdin levittämiselle uusia mahdollisuuksia. Okinawan poliittinen asema Japanin yhteydessä muuttui virallisesti vuonna 1872. Tuolloin Okinawasta tuli osa Japania – yksi sen prefekteistä ("lääneistä").¹⁴

Japanin koulujärjestelmää muokattiin länsimaiseksi: koulujärjestelmän käytännöllinen puoli seurasi amerikkalaista mallia, hallinto puolestaan ranskalaista. Samalla liikuntakasvatuksesta tuli vuonna 1872 osa Japanin kouluohjelmaa. Myöhemmin Japanin ensimmäinen opetusministeri Arinori Mori yhtenäisti vuonna 1886 maan koulujärjestelmän preussilaisen mallin mukaiseksi.¹⁵

Nationalismin vauhdittamana tōdi hyväksyttiin osaksi Okinawan koulujen liikuntatunteja 1900-luvun alkuvuosina. Koululiikuntaan tarkoitettua tōdista poistettiin tekniikoita, joita pidettiin liian vaarallisina lapsille – painopiste siirtyi itsepuolustuksesta fyysisen kunnan ja kurinalaisuuden harjoittamiseen.¹⁶

Myös opetusmenetelmät sovellettiin koulujen tarpeisiin. Ajan vanhoissa valokuvissa esiintyvät suorat kata-rivistöt, ts. avorivistöt, muistuttavat paljon armeijan ja voimistelutuntien harjoituksia. Saksalainen voimistelu kulkeutui 1870-luvulla Japaniin Yhdysvaltojen kautta; ranskalainen voimistelu rantautui kymmenkunta vuotta myöhemmin. Kouluissa valtasi alaa 1910-luvulla ruotsalaistyylinen ns. lingiläinen voimistelu, joka korvasi osittain aiemmin harjoitellun saksalais-amerikkalaisen voimistelun. Länsimaisen urheilun ja voimistelun mukana omaksuttiin länsimaisia ajatuksia liikunnasta: liikesarjojen opetuksessa pääpaino siirtyi liikunnallisuuteen ja kasvatukseen, eurooppalaiseen tapaan.¹⁷

Tōdi ei suinkaan näyttänyt kokonaan korvaavan muita Okinawan koululiikunnan muotoja, vaan lajia opetettiin kouluissa muun liikunnan ohella. Vaikka länsimaisilla ajatuksilla liikunnasta näyttää olleen vaikutusta, sitä ei mielestäni pidä korostaa liikaa. Saarella alkoi elää rinnakkain kaksi erilaista "karatelinjaa": toisaalta vanha kamppailuun suuntautunut tōdi ja toisaalta koululiikuntaan muokattu urheilullisempi laji.

Edellä esitettyjen kehityskulkujen tuloksena, etenkin, kun tōdi oli hyväksytty koulujen opetusohjelmaan, monet lajin opet-

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

tajista alkoivat järjestää Okinawalla julkisia näytöksiä. Lisää huomiota tōdi sai lukuisten Japanin laivaston vierailujen yhteydessä matruusien ja upseerien harjoittellessa lajia sekä seuratessa lajin näytöksiä.¹⁸

Okinawalta Japaniin: tōdista karate-dōksi

Japanin pääsaarilla pidettiin ensimmäiset tōdi-näytökset vuosina 1917 ja 1922 Japanin kamppailulajien akatemian *Dai Nippon Butokukai*n ja Japanin opetusministeriön pyynnöstä. Molempien näytösten johtajaksi Okinawan prefekturaatti valitsi kansakoulun opettajan Gichin Funakoshin. Hän jäi lopulta Japaniin opettamaan tōdia. Funakoshi sai vankan jalansijan Tokion alueella 1920-luvulla. Tuolloin myös muita tōdi-opettajia alkoi saapua Okinawalta Japaniin.¹⁹

Vielä 1920-luvulla ”ulkomainen” kamppailulaji, tōdi, ratsasti Japanissa kansainvälisyyden aalloilla ja siihen suhtauduttiin samanlaisella mielenkiinnolla kuin kaikkeen muuhunkin ulkomaiseen. Nationalistisen vastareaktion myötä 1930-luvulla vaatimukset tōdin japanilaistamisesta kasvoivat – käytännössä lajista oli tehtävä japanilainen, ts. budōlaji,²⁰ mikäli tōdille haluttiin virallista ja laajempaa hyväksyntää.

Standardisoinnin vaatimukset kohdistuivat lähes kaikkeen mahdolliseen: tōdista oli puuttunut muun muassa dan/kyū-järjestelmä (”vyöarvot”), japanilainen budōfilosofia, opettajien pätevyuden virallinen tarkastaminen, systematisoitu opetusjärjestelmä, muodollinen harjoituspuku, kilpailusäännöt, viralliset tyyli-suunnat ja ”modernit” harjoitusmenetelmät. Kaiken huipuksi lajilla oli ”väärä” nimi – se viittasi Japanin vihollismaahan Kiinaan.²¹ Tōdi mukautettiin japanilaiseen budōkulttuuriin ja syntyi japanilainen *karate-dō* (”tyhjän käden tie”). Siinä nämä ”puutteet” oli korjattu nimeä myöden. Japanilaisen perinteisen kamppailutradition mukaisesti myös karateen syntyi vähitellen kymmeniä erilaisia tyyli-suuntia. Monet tänä päivänäkin karateen liitettävistä mielikuvista ja käytännöistä luotiin itse asiassa vasta 1920- ja 1930-luvulla.²²

Tōdin muuntautuessa Japanissa *karate-dō*ksi varsinaisen kamppailun harjoittelun sijaan alettiin korostaa karaten pitkän ja kovan harjoittelun vaikutusta sen harjoittajan luonteenpiirteisiin. Itsepuolustus nähtiin lähinnä harjoittelun sivutuotteena

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

toisin kuin tōdissa, jossa se oli keskeinen tavoite. Osa vanhoista itsepuolustuksen harjoitteluun liittyvistä opeista unohdettiin, koska niistä tuli *karate-dōn* näkökulmasta eräällä tavalla tarpeettomia. Tarkoituksena oli nyt enemmänkin harjoittelijan luonteen kehittäminen – ei suoranainen vastustajan voittaminen. Lienee kuitenkin paikallaan huomauttaa, että karate-dō on budō-termin tapaan hyvin moniulotteinen käsite. Esimerkiksi Japanin yhteiskunnan militarisoituessa 1920- ja 1930-luvun aikana myös karate-dōn piirissä omaksuttiin tuolloin vastaavia vivahdeita. Toisin kuin yleensä oletetaan ilmeisesti vasta toisen maailmansodan jälkeen zen-buddhalaisuutta alettiin liittää yhä enemmän karaten yhteyteen.²³

Ensimmäisenä varsinaisena karatekilpailuina pidetään vuonna 1957 Japanissa Shōtōkan- tyyliuunnan järjestämää kilpailua. Varsin pian tämän jälkeen alettiin lähettää ammattimaisia Shōtōkan karate-opettajia ulkomaille. Muut tyyliuunnat seurasivat pian esimerkkiä.²⁴

Amerikkalaisten sotilaiden myötä karate levisi toisen maailmansodan jälkeen Yhdysvaltoihin. Eurooppaan laji levisi 1950-luvulla, ensimmäisenä Ranskaan. Euroopan Karate Unioni (nyk. European Karate Federation, EKF) perustettiin vuonna 1963. Sen piirissä järjestettiin vuonna 1966 ensimmäiset EM-kilpailut. Karaten maailmanlaajuinen kattojärjestö WUKO (World Union of Karate Organizations) perustettiin vuonna 1972, mutta ensimmäiset MM-kilpailut oli pidetty jo kahta vuotta aiemmin.²⁵

Länsimainen tulosurheilu alkoi saada jalansijaa karatessa myös Japanissa. Vaikka periaatteessa lajia harjoiteltiin yhä ”luonteen kehittämiseksi” ja ”henkisen kasvun edistämiseksi”, käytännössä varsinkin nuorten harrastajien into alkoi kiinnittyä yhä enemmän kilpailuun ja vastustajan voittamiseen. Karateen syntyi näin kolmas linja: urheilullinen kilpakarate, joka lähti sekä teknisesti että ideologisesti täysin toisenlaisesta ajattelusta kuin okinawalainen tōdi ja japanilainen karate-dō. Kilpakaratekat ottelivat toisiaan vastaan lähinnä pitkän etäisyyden tekniikoilla, muun muassa korkeilla potkuilla. Painin kaltaiset tekniikat poistettiin otteluista lähes kokonaan. Kilpailun myötä lajiin tuli uusia tekniikoita ja harjoitusmetodeja, joita aiemmissa karatemuodoissa (tōdi mukaan luettuna) ei ollut. Näitä tekniikoita kehiteltiin itse tai lainattiin muista lajeista.²⁶

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

III Karate suomalaisessa liikuntakulttuurissa²⁷

Suomessa karatea harjoiteltiin ensimmäisen kerran vuonna 1960. Tuolloin yhdysvaltalainen Kyokushinkai-tyylin ruskeavöinen Chris Caile opetti lajia Suomen Judoliiton tiloissa ja yksityisesti Jussi Ikosen luona. Ikonen oli samalla luultavasti ensimmäinen suomalainen, joka harjoitteli lajia. Caile myönsi Kyösti Korpiolalle 6. kyün, joka oli ensimmäinen värillinen vyö Suomessa.²⁸ Karateharrastus laantui tämän jälkeen muutamaksi vuodeksi kunnes vuonna 1967 monet jūdōkat (muun muassa Max Jensen, Martti Koskimo, Kari Kuula, Kaj Nyman ja Lasse Siurala) innostuivat karatesta. Vielä saman vuoden kesällä Tatsuo Suzuki, Euroopan Wadō-ryū -tyylisuunnan pääopettaja, saapui Suomeen ja organisoivat yhdessä suomalaisten kanssa karateopetusta. Laji levisi Helsingin lisäksi pian myös muihin suuriin kaupunkeihin. Suomen Karateliitto (SkarateL)²⁹ perustettiin 6. joulukuuta 1969.

Miksi monista itämaisista lyönti- ja potkutekniikkaa painottavista kamppailulajeista juuri karate levisi Suomeen? Yhtenä tärkeänä tekijänä olivat Japanista ulkomaille lähteneet lajin ammattiohjeet, jotka levittivät aktiivisesti karatea 1950- ja 1960-luvun vaihteesta lähtien. Laji oli lisäksi muun muassa jūdōkoiden avulla levinnyt Eurooppaan. Vasta 1960-luvulla muut itämaiset kamppailulajit alkoivat tulla laajemmin julkisuuteen. Vanhoja itämaisia kamppailulajeja oli opetettu yleensä vain valikoiduille oppilaille eikä näitä lajeja erityisemmin markkinoitu – päinvastoin kuin karatea ja jūdōa. Karatessa oli näyttäviä tekniikoita, kuten murskaustekniikat, jotka herättivät monen mielenkiinnon. Alkuaikoina karatea käsittelevien artikkelien yhteydessä mainittiin lähes aina murskaus, vaikka samaan hengenvetoon todettiin harjoittelun ”todellisena päämääränä” olevan luonteen kehittäminen. Tämä verraten epämääräinen toteamus jäi yleensä murskaustekniikoiden näyttävyyden varjoon. Murskausnäytökset tuntuivat eksoottisilta ja loivat tuolloin nopeasti muista lajeista erottuvan mielikuvan karatesta. Mielikuvaa olivat luomassa aktiivisesti myös harrastajat itse, sillä monet lehtiartikkelien kirjoittajista olivat samalla lajin harrastajia.

Suomessa oli tietoa muistakin itämaisista kamppailutaidoista kuten thainyrkkeilystä, mutta ne eivät jostain syystä vedonneet samalla tavoin kuin karate. Ehkä thainyrkkeily nähtiin tuolloin

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

liian "rajuna" lajina Suomeen tai ehkä nyrkkeilyä muistuttavat käsitekniikat eivät vetäneet katsojien silmissä puoleensa niin kuin karaten "mystiset" kämmensyrjälyönnit. Karaten "samurai-filosofia" kiehtoi monia harrastajia. Romanttinen kuva karate-mestarista, joka aseettomanakin kykeni puolustautumaan aseellisia hyökkäyksiä vastaan, vetosi 1960-luvun nuoriin. Kaupungistuvassa, kasvavassa betonilähiöiden Suomessa oli kaiketi sosiaalinen tilaus karaten kaltaiselle eksoottiselle ja kurinalaisuutta korostavalle lajille.

Karaten tuloa Suomeen ei ole kaikissa piireissä katsottu myönteisesti. Julkisuudessa on käyty keskustelua muun muassa siitä, että karaten varjolla suomalaiseen kulttuuriin on yritetty tuoda vieraita vaikutteita, on puhuttu jopa eräänlaisesta "kulttuuri-imperialismista". Vastareaktio on liittynyt erityisesti tapakulttuuriin ja uskontoon. Joidenkin mielestä toisen kulttuurin eettisiä arvoja, esimerkiksi väkivallan "ihannointia", on tuotu "rauhalliseen" Suomeen,³⁰ ja vierasta tapakäytäntöä tai uskontoja yritetään ujuttaa Suomeen itämaisten kamppailulajien varjolla. Pientä osaa lajin harrastajista epäilemättä kiehtoo toisen kulttuuripiirin tapa ajatella. Opettajalla on vaikutusvaltaa oppilaisiinsa, mutta asiaa voidaan katsoa myös niin, että osa niistä ihmisistä, jotka hakeutuvat lajin pariin, ovat jo muutenkin jossain määrin kiinnostuneita itämaisesta kulttuurista, vaikkapa zen-buddhalaisuudesta. Suurimmalle osalle kuitenkin harrastuksen motiivina on karaten liikunnallisuus, urheilullisuus ja itsepuolustustaitojen kohentaminen. Suomessa harjoiteltavaan karateen on tullut vaikutteita suomalaisesta yhteiskunnasta, joten on todennäköisempää, että valtakulttuuri vaikuttaa karateen kuin päinvastoin. Yhdistyspohjalle rakennetun organisaatiorakenteen lisäksi laji on saanut vaikutteita myös tapakulttuuriinsa. Miten nämä vaikutteet ovat ilmenneet ja millainen kehitys siihen on johtanut?

Suomessa olevien japanilaisten karateopettajien kanssa tuli jo 1970-luvulla erimielisyyksiä johtamistavasta, rahasta, tyyliuun-tasidonnaisuudesta ja harjoitusmenetelmistä. Karateliiton piirissä koettiin, että japanilaiset koettivat hallita suomalaisia yhdistys-pohjalta toimivia karateseuroja. Erimielisyyksiä tuli myös siitä kenelle maksut tulisi tilittää – Karateliitolle vaiko japanilaisille organisaatioille. Ristiriitoja tuli lisäksi harjoittelun tavoitteista. Karateliiton piirissä laji oli pääasiassa urheilua ja itsepuolustusta,

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

*Karatetyylistä riip-
puen Okinawan
vanhojen asetaitojen,
Riukiu kobudōn,
harjoittelu voi olla
yhä tärkeä osa eten-
kin pidempään har-
joitelleiden ohjelmaa.
Vasemmalta Ilpo
Jalamo, Ryūkyū
Kobujutsu Hōzon
Shinko Kai -järjestön
Suomen pääopettaja,
ja Jyrki Talonen. Sait
(vasemmalla) ja bō
(oikealla) ovat
yleisimpiä Riukiu
kobudōn aseita.
(Valokuva Teppo
Uimonen 1998, Ilpo
Jalamon yksityis-
kokoelma)*

japanilaiset sen sijaan korostivat budōfilosofiaa, lojaalisuutta ja karaten harrastamista eräänlaisena elämäntapana. Suomalaiset harrastajat näkivät tiukan tyylisidonnaisuuden olevan keino pitää johto tyylisuuntaorganisaation valtuuttamalla edustajalla. Suomessa syntyikin 1970-luvun lopulla käsite "Finn Karate-Do". Sen tunnusmerkkejä olivat kilpakaraten ja urheilullisuuden korostaminen, modernit valmennusmenetelmät, tyylisuunnattomuus, monien itämaisten vaikutteiden poistaminen, johtajuuden pitäminen suomalaisten käsissä ja aseharjoittelun puuttuminen lähes kokonaan, lukuun ottamatta muutamaa yksittäistä opettajaa.

Kaikki suomalaiset karaten harrastajat eivät suinkaan olleet Karateliiton linjoilla, vaan halusivat jatkaa harjoittelua japanilaisien metodien mukaisesti korostaen omassa harjoittelussaan ja opetuksessaan samankaltaisia asioita kuin japanilaiset opettajat.

Karaten kilpailutoiminta käynnistyi maassamme nopeasti. Suomalaiset karatekat saivat mitaleita EM-kisoista jo 1970-luvun puolivälissä, ja 1980-luvulla suomalainen kilpakarate nousi maailman huipulle. Yleistä urheilun valmennustietoutta sovellettiin kilpa-

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

Karate on sulautunut suomalaiseen liikuntakulttuuriin vaihtoehtoliikunnan lisäksi kilpa- ja kuntourheiluna. Suomalaiskaratekat ovat menestyneet hyvin myös kansainvälisissä kilpailuissa. SkarateL:n järjestämässä EM-kisoissa vuonna 1995 suomalaiskilpailijat ottivat seitsemän mitalia. Niistä kolme toi kaikkien aikojen menestyksekkäin suomalainen karateka Sari Laine (kuvassa), jonka ura lajin kansainvälisellä huipulla on kestänyt pari vuosikymmentä. (Valokuva Jorma Marstio 1996/Yhtyneet Kuvalehdet Oy/Kuva-arkisto)

karateen hyvin tuloksin ja karaten vanhoja valmennusmetodeja mukautettiin kilpaurheilun tavoitteita vastaaviksi. Tärkeänä tekijänä nousussa olivat asialle omistautuneet ottelijat ja harrastajat itse. Koska Suomessa oli tuolloin vain vähän muita itämaisia kamppailulajeja, karatelle riitti harrastajia. Kuten tiedetään, huippu-urheilun edellytyksenä on laaja harrastajajoukko, josta kasvaa niitä, joilla on halua harjoitella ja raivata tiensä palkintokorokkeille. Tultaessa 1980-luvun lopulle suomalaisten karatekojen menestyksessä oli pientä hiipumista, mutta kansainvälisiä arvokisamitaleja on silti voitettu. Tärkeänä tekijänä menestyksessä ovat olleet myös organisaatio ja sen mahdollistamat resurssit. Ilman toimivaa organisaatiota, jonka kautta voi osallistua kilpailuihin ja saada tukea, nousu maailman eliittiin ei onnistu. Lajin urheilullistaminen niin harrasteliikuntana kuin kilpaurheilunakin on ollut yksi tapa saada sille yhteiskunnallista hyväksyntää ja sulauttaa sitä osaksi suomalaista liikuntakulttuuria.

Marketing Radar Ltd:n vuonna 1985 tekemän tutkimuksen mukaan jūdō ja karate olivat tuolloin lähinnä nuorten kaupunkilaisten miesten lajeja. Myös ylemmät toimihenkilöt olivat alkaneet harrastaa voimailulajeja, joita perinteisesti pidettiin työväenluokkaisina. Voimailulajit olivatkin keskiluokkaistumassa. Toisaal-

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

ta samankaltainen suuntaus näyttää olleen joissakin niin kutsu-
tuissa yläluokkaisissa lajeissa.³¹

Urheilullisen ulottuvuuden lisäksi karate on integroitunut
suomalaiseen liikuntakulttuuriin eräänlaisena vaihtoehtoliikun-
tana, josta voidaan erotella kaksi osa-aluetta: toisaalta kulttuuris-
filosofinen suuntaus ja toisaalta itsepuolustus. Kun japanilaisista
tavoista ja itämaisesta liikuntafilosofiasta pidetään pääpiirtei-
tään kiinni, suomalaiseen liikuntakenttään voidaan ajatella muo-
dostuvan liikunnan alakulttuuri. Siinä henkisten arvojen koros-
taminen, kehotietoisuuden kehittäminen, ts. oman kehon tun-
temusten aistiminen sekä itämaisen (liikunta)filosofian tai
yleensä itämaisen tapakulttuurin ylläpitäminen on keskeistä.
Tämä on ollut yksi tapa sulauttaa karate osaksi suomalaista lii-
kuntakulttuuria. Joka tapauksessa suomalaiset ovat tutkineet ja
tulkinneet niin lajia kuin sen filosofiaa aina omasta kulttuuri-
taustastaan käsin. He ovat saaneet tulkintaansa vaikutteita myös
muista liikuntamuodoista ja länsimaisesta filosofiasta.³²

Karate on tullut osaksi suomalaista liikuntakulttuuria myös
itsepuolustuslajina, eräänlaisena urheilun päävirrasta poikkeava-
na vaihtoehtoliikuntana. Itsepuolustusta ei välttämättä voi
määritellä varsinaisesti urheiluksi eikä liioin "henkisen kasvun"
metodiksi, vaikka kieltämättä itsepuolustustaitoihin voi kuulua
melkoinen osa kumpaakin näkökulmasta riippuen. Julkisuudes-
sa on ajoittain keskusteltu siitä pitäisikö erilaisia itsepuolustusla-
jeja harjoitella Suomessa lainkaan. Tällöin erityisesti karate on
ollut tulilinjalla. Harvemmin muita itämaisia kamppailulajeja
käytetään esimerkkinä lehdistön kirjoittaessa pahoinpitelyistä.
Termi "karate" on varmaan myös paljon tutumpi alaa tuntemat-
tomallekin toimittajalle kuin muut vastaavat lajit. Vaikuttaa siltä,
että suomalaisessa joukkoviestinnässä "karate" on otettu käsit-
teeksi, joka viittaa tarvittaessa kaikkiin itämaisiiin "lyönti-potku"
-lajeihin, mikä on lisännyt karateen kohdistettua kritiikkiä ja
ennakkoluuloja.

Karatepiireissä vasta-argumentteja on haettu muun muassa
vakuutusyhtiöiden tilastoista, poliisien lausunnoista ja lääkäreiltä.
Vakuutusyhtiöiden tilastojen mukaan karate ei ole erityisen vaa-
rallinen laji, jos loukkaantumisriskejä mitataan vakuutusyhtiöiltä
haettavien korvausten perusteella. Vakuutusyhtiöiden tilastot
pätevät lähinnä vakavampiin loukkaantumisiin. Karatepiirien
julkaisemissa poliisien lausunnoissa kiistetään, että karatekat

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

aiheuttaisivat enemmän häiriöitä kuin muut kansalaiset; lääkäreiden ja terveydenhoitajien mielipiteet ovat jakautuneet kahtia: joidenkin mielestä karate on moniin muihin urheilumuotoihin verrattuna suhteellisen turvallinen laji, toisten mielestä karate on vaarallista. Aikanaan Suomessa on vastustettu muun muassa painia ja etenkin nyrkkeilyä, joten sikäli kohu karaten kohdalla ei ole ollut mitään uutta.

Voidaan sanoa, että 1990-luvun aikana karate on Suomessakin saanut laajemman yhteiskuntakelpoisuuden. Yhtenä tähän vaikuttaneena tekijänä on ollut lajin urheilullisuuden korostaminen ja erityisesti karatekilpaurheilun saama myönteinen julkisuus arvokisamenestysten ansiosta. Toisaalta asenneilmapiirissä on ollut havaittavissa muutosta laajemminkin: esimerkiksi nyrkkeilyä on tullut suosittu harrastus kuntonyrkkeilyn muodossa. Vastaavia kuntoiluversioita on ilmaantunut muistakin kamppailulajeista, myös karatesta, jotka houkuttelevat yhä laajempaa harrastajakuntaa ikään ja sukupuoleen katsomatta.

Naisten lisääntynyt osanotto karate- ja itsepuolustuskursseille on heijastanut myös turvattomuuden tunnetta. Toisaalta karatesta ja muista kamppailulajeista on tullut tunnettuja, ja alkeiskursseille osallistumisen kynnyks on epäilemättä matalampi kuin vielä esimerkiksi 1980-luvun puolivälissä.³³ Asenneilmapiirin muutoksen myötä kiinnostus niin kutsuttuun vaihtoehtoliikuntaan on lisääntynyt. Suomeen on rantautunut yhä useampia kamppailulajeja 1990-luvulla, eikä huomio ole enää samassa määrin kohdistunut karateen. Toisaalta juuri karate on tasoittanut tietä muille vastaaville lajeille käymällä omalla tavallaan "taistelut" julkisuudessa niiden puolesta.³⁴ Karaten laajempaan hyväksyntään on myös vaikuttanut lapsille suunnattu karatekasvatus urheilullisine painotuksineen.

Karaten tyylisuunta- ja olympiakysymykset Suomessa

Suomeen on tullut monia uusia karatetyylejä muun muassa maahanmuuttajien ja ulkomailla oleskelleiden suomalaisten mukana. Jotkut harrastajat ovat aktiivisesti lähteneet ulkomaille opiskellakseen karatea, ja tuliaisina Suomeen on saatu uusi tyylisuunta. Myös ulkomaiset opettajat ovat hakeneet jalansijaa maassamme nimeämällä Suomeen edustajiaan. Monet näistä opettajista ovat Euroopasta tai Yhdysvalloista eivätkä siis suoranaisesti

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

Okinawalta tai Japanista, toisin kuin voisi olettaa. Karate on muokkautunut epäilemättä jo tässä vaiheessa. Viime vuosikymmenien aikana karatestakin on tullut tiettyssä mielessä globaalia ja multikulttuurista: se on alkanut kehittyä erillään juuristaan.

Suomalaisten omin voimin on perustettu kolme järjestöä tai suuntausta: European Kyusho Jitsu Tuite (1990-luvun puolivälissä),³⁵ Combat Karate (1997) ja Koryu-karate (2001). Myös edellä mainitusta Finnkaratesta ("freestyle-karate") on tullut paradoksaalisesti kuin oma tyylisuuntansa. Suomen tapauksessa näyttää siltä, että monista karaten tyylisuunnista huolimatta monimuotoisuuden hyväksyminen on ollut avain yhtenäisyyteen. Suomeen on tullut 1990-luvulla lukuisia uusia tyylisuuntia ja niiden yhteistyön myötä lajissa on tiedostettu monipuolisuuden olevan harrastajille rikkaus.³⁶ Toisaalta Suomessa erilaisten organisaatioiden moninaisuus on aiheuttanut paljon keskustelua. Vaikka muun muassa TUL:ssa on Karatejaosto, SVUL:oon ja nykyisin SLU:oon kuuluvalla Suomen Karateliitolla on yhteydet WKF:oon (World Karate Federation). Monissa tyylisuunnissa pidetään yhä omia sisäisiä SM-kilpailuja – jopa EM- ja MM-kilpailuja.

Olympialaisissa karate ei ole vielä esiintynyt. Suurimpana esteenä tällä tiellä on ollut kaiketi lajin kentän pirstoutuminen lukuisiin eri tyylisuuntiin ja lajiliittoihin – kansainvälinen olympiakomitea hyväksyy jokaisesta lajista ainoastaan yhden maailmanlaajuisen lajiliiton jäsenekseen. Karaten tapauksessa ei ollut täysin yksiselitteistä, mikä liitoista täyttäisi vaatimukset. WUKO (nykyinen WKF) muodostui 1980-luvun kuluessa vakuuttavimmaksi kattojärjestöksi, ja se sai vuonna 1985 KOK:n tunnustuksen. Karaten kilpailusääntöjä on pyritty yhdenmukaistamaan ja selkiyttämään, mikä on ollut eräs edellytys hyväksymiselle olympialajien joukkoon. Maailmanlaajuisesti tarkasteltuna karatekilpailuissa on edelleen useita erilaisia kilpailumuotoja ja sääntöjä. Näistä kaikista KOK vahvisti vuonna 1998 WKF:n ja sen kilpailusäännöt olympiakelpoisiksi.

Olympiakeskustelu on jakanut karatekojen mielipiteitä myös Suomessa. Kaikkien mielestä olympialajiksi tulo ei ole karatelle välttämättä eduksi. Heidän mielestään laji saattaa muuttua liikaa "urheiluksi" ja menettää perinteisiä arvojaan. Toisten mielestä olympiakelpoisuus voisi johtaa sellaisiin sääntömuutoksiin, joiden seurauksena kilpakarate etäännyisi yhä enemmän "todellisesta" kamppailusta. Osa Suomessa toimivista karatejärjestöistä

on jättäytynyt varsinaisen olympiasuuntauksen ulkopuolelle, osa ei osallistu kilpailutoimintaan lainkaan.

Suomen Karateliitto on saanut WKF:ltä järjestettäväkseen karaten MM-kilpailut vuonna 2006. Se on SkarateL:n historian tähän asti suurin projekti. Aiemmin EKF:n (European Karate Federation) EM-kisat on pidetty Suomessa vuosina 1979 ja 1995.³⁷ Nähtäväksi jää otetaanko karate lopulta olympialaisten viralliseen ohjelmaan.

Miksi karatessa sitten on lukuisia tyyli-suuntia ja organisaatioita? Ainakin seuraavat seikat tuovat yhä uusia suuntauksia: ensinnäkin ihmisten mielipiteet eroavat sen suhteen, mitä pidetään pääasiallisina harjoitustavoitteina – miksi harjoitellaan. Itse asiassa juuri harjoitustavoitteidensa moninaisuuden suhteen itämaiset kamppailulajit poikkeavat monista länsimaisista liikuntamuodoista. Monesti näitä eri painotuksia harjoitellaan rinnakkain. Opettajat ovat tulkinneet ja painottaneet harjoiteltavia asioita oman kulttuuritaustansa ja henkilökohtaisten näkemystensä pohjalta. Jo pelkästään se, mitä tarkoittaa termi ”itsepuolustus”, herättää eriäviä mielipiteitä. Toisena kysymyksenä on, mitä oikeastaan pitäisi harjoitella? Harjoitellaanko asetekniikoita, ja jos harjoitellaan, millä aseilla – moderneilla (pamppu, veitsi ja pistooli) vai perinteisillä okinawalaisilla tai japanilaisilla aseilla (bō, sai, tonfa, nunchaku, kama ja bokken³⁸)? Missä määrin kuuluu harjoitella lyöntejä, potkuja, torjuntajoja, heittoja, hermopisteitä, lähikamppailua ja kamppailua maassa? Kolmas kiistaa aiheuttava kysymys on, miten karatea pitäisi harjoitella; harjoitellaanko nykyaikaisen urheiluvalmennuksen ohjeiden vai perinteisten okinawalaisten tai japanilaisten metodien mukaan? Jos otellaan, otellaanko suojuksilla vai ilman? Millä säännöillä: harjoitellaanko kontaktiottelua vai ei-kontaktiottelua?

Kaikkien edellä mainittujen opetuspedagogisten ja teknisten seikkojen lisäksi karaten kentällä, kuten muussakin urheilussa, vaikuttavat talous- ja johtajuuskysymykset. Kuka tai mikä taho saa toiminnasta taloudellisen hyödyn ja miten se käytetään? Toisille karaten opettaminen on ammatti, josta odotuksena on asianmukainen palkka. Kyse voi olla myös siitä maksetaanko ulkomailla olevalle pääorganisaatiolle jäsenmaksuja, uuden vyöarvon koetilaaisuudessa perittävää graduointimaksua, tai muita korvauksia. Johtajuuskysymyksiin liittyy halu olla mukana päätöksenteossa, ja tarve vaikuttaa lajinsa kehitykseen.

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

Yhteenvedona voidaan todeta, että karaten sulautuminen maamme liikuntakulttuuriin on tapahtunut kolmella tasolla. Näistä tasoista selvimmin on suurelle yleisölle näkynyt urheilullinen, kilpa- ja kuntosurheiluaspektia ja kotimaista organisaatiota korostava linja. Suomessakin karate sai laajemman hyväksynnän vasta, kun se oli muokattu yhteiskunnan arvoihin sopivaksi ja länsimaista urheiluajattelua mukailevaksi. Tässä on nähtävissä samankaltaisuutta Japanin tilanteeseen 1920- ja 1930-luvulla, jolloin tōdista/karatesta oli tehtävä enemmän kansallinen ja vasta sen jälkeen se voitiin hyväksyä osaksi maan perinteistä liikuntakulttuuria. Finn Karate-Do, Finnkarate, on ollut laaja yritys sulauttaa karatea suomalaiseen, länsimaiseen, liikuntakasvatuksen ajatusmalliin.

Karateharjoittelu voidaan nähdä kulttuurissamme myös jonkinlaisena "vaihtoehtoliikuntana", ainakin siltä osin, kun karaten harjoitteluun sisällytetään japanilaisia (tai laajemmin itämaisia) elementtejä, muun muassa japanilaisia tapoja ja itämaista filosofiaa. Kulttuurifuusion tai assimiloitumisen astetta voidaan määrittellä lajin muuntautuneisuudella ja sillä paljonko karate on saanut vaikutteita suomalaisesta kulttuurista.³⁹ Kolmantena ulottuvuutena lajin harjoittelussa on nähtävissä itsepuolustukseen liittyvien valmiuksien hankkiminen.

Japanilaistyylinen koulukunta-ajattelu on luonut uuden järjestötason, tyylisuuntien ja niiden sisäisten ryhmittymien kansalliset organisaatiot perinteisen suomalaisen urheiluorganisaatorakenteen rinnalle. Niin Suomessa kuin monissa muissakin maissa nämä eri tyyppiset organisaatorakenteet ovat lomittuneet. Suomalaisen liikuntakulttuurin ja perinteisen japanilaisen budōkulttuurin fuusioituminen on luonut maahan uutta liikunnallista kulttuuria.

Lähdeviitteet

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

¹ Aasiassa monilla mailla on omintakeisia kamppailumenetelmiä, jotka ovat lähtökohdiltaan ja suoritustavaltaan joskus melko erilaisia. Suomessa niitä kutsutaan usein termillä "itämaiset kamppailulajit". Nimitys on hieman harhaanjohtava. Monesti termillä viitataan sellaisiin lajeihin, joiden alkuperä ei varsinaisesti ole Aasiassa, vaikka ne ovat toisinaan saaneet vaikutteita aasialaisista kamppailulajeista. Näitä ovat mm. Suomessakin harjoiteltavat Capoeira (Brasilia), Krav Maga (Israel) ja Savate (Ranska).

² Karatessa on kymmenittäin koulukuntia eli tyylisuuntia, jotka ovat organisoinneet virallisesti omiksi järjestöikseen. Vaikka niillä on keskenään paljon yhteisiä piirteitä, ääripäissään ne ovat hyvin erilaisia. Erot liittyvät mm. harjoitustavoitteisiin, -menetelmiin ja tekniikoihin.

³ Katso esimerkiksi Terrence Dukesin, alias Tomio Nagaboshin, kirja *The Bodhisattva Warriors, The Origin, Inner Philosophy, History and Symbolism of the Buddhist Martial Art within India and China* (1994). Teos on paljastunut huijaukseksi, jota on jatkunut jo 1960-luvulta lähtien. Kirjaa on kritisoinut muun muassa brittiläinen karatehistorioitsija Harry Cook. Katso Cook, Harry, *Bodhidharma and the Shaolin Temple*. In the book by Harry Cook. *The Way of the Warrior. Essays on the Martial Arts. Volume 1*. Prudhoe 1999, 207.

⁴ Jalamo, Ilpo. *Bushi no te*. Soturin käsi. Turku 1999, 19.

⁵ En itsekään tee poikkeusta, sillä olen harrastanut karatea ja kobudōa kymmenisen vuotta. Valmistuin historian tutkijaksi (fil.maist.) vuonna 1996.

⁶ Suomessa julkaistuissa karatekirjoissa lajin yleistä historiaa ovat käsitelleet muun muassa Ilpo Jalamo, Timo Klemola ja Willy J. Ortiz. Akateemisissa tutkimuksissa Suomessa karaten historiaa on käsitelty muun muassa opettajakoulutuksen, sosiologian ja teologian pro gradujen yhteydessä, tosin historiaisuus on näissä tutkielmissä lähinnä johdatusta varsinaiseen tutkimusteemaan. Katso esimerkiksi Kärkkäinen, Kati, *KARATE – kurinalaista rajojen ylittämistä kohti kaiken ykseyttä*. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto 1995, 23–36; Markkanen, Maria, *Budon Tie*. Katsaus budolajien historialliseen kontekstiin ja uskonnollisiin aspektihin. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto 1995, 9; Nykänen, Vesa & Pirhonen, Mika, *Karaten harrastajien ja karatea harrastamattomien kokemukset ja asenteet väkivaltaa kohtaan*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto 1998, 2–11.

⁷ Okinawan 1600-luvun alussa valloittaneiden japanilaisten Satsuma-klaanin samuraiden kampsipailukoulukuntaa kutsuttiin nimellä Jigen-ryū. Siinä keskeisintä oli miekkatekniikka (kenjutsu), mutta tyylisuuntaan kuului muitakin asetekniikoita kuten bō-jutsu (sauvatekniikka), jō-jutsu (keppitekniikka), sō-jutsu (keihästekniikka) ja kama-jutsu (sirppitekniikka). Jigen ryūa harjoitellaan vielä nykyäänkin. Lisätietoja katso esimerkiksi www.kobushikai.org/tmr1.html.

Okinawan sumōssa (painissa) käytetään takkia ja vyötä jūdōn tapaan. Laji poikkeaa muutenkin tunnetuksi tulleesta japanilaisesta sumōsta.

⁸ Kilpeläinen, Hannu, *Karjalan ortodoksiperinteen akkulturaatiosta*. Uskonnollinen liike. Toimittanut Juha Pentikäinen. Pieksämäki 1975, 124.

⁹ Sells, John. *Unante, The Secrets of Karate*. 2nd edition. Hollywood 2000 (1st edition 1995), 8–9, 60. Vokaalin kahdentuminen merkitään vokaalin päällä olevalla viivalla: esimerkiksi *tōdi* lausutaan "toodi".

¹⁰ Sells 2000, 353, 360, 378; Katso myös McCarthy, Patrick, *Bubishi. The Bible of Karate*. Translated with commentary by Patrick McCarthy. Tokyo 1995, 152; McCarthy, Patrick, *Standing on the Shoulders of Giants: The Mabuni Kenwa Story*. In the book of McCarthy, Patrick. *Ancient Okinawan Martial Arts. Volume Two*. Koryu Uchinadi. Boston 1999a, 14; Motobu, Choki,

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

Watashi no Karate-jutsu. Motobu Choki's 1932 "Watashi no Karate-jutsu". Compilation & Japanese to English Translation by Patrick & Yuriko McCarthy. Virginia 2002 (1st print in Japanese 1932), 81.

- ¹¹ Sells 2000, 353, 360. Tōdi-opettajien sosiaalisesta asemasta 1900-luvun vaihteessa katso esimerkiksi The Original Martial Arts Encyclopedia. Tradition, History, Pioneers. Ed. by John Corcoran, Emil Farkas and Stuart Sobel. Los Angeles 1993, 305, 324, 351, 357 ja Higaonna, Morio, The History of Karate. Okinawan Goju-Ryu. S.l., 1996, 8, 29.
- ¹² Sells 2000, 289–290.
- ¹³ McCarthy 1995, 151–152.
- ¹⁴ Sells 2000, 39, 59; katso myös Kerr, George H., Okinawa, The History of an Island People. Revised edition. Boston 2000 (1st print 1958), 363.
- ¹⁵ Sasajima, Kohsuke, History of Physical Exercises and Sport in Japan. Die großen Sportnationen: Leibeserziehung und Sport in der Vereinigten Staaten, Leibesübungen und Sport in der Sowjetunion, Sport in Großbritannien, Geschichte der Leibesübungen und des Sport in Japan. Geschichte der Leibesübungen Band 4. Herausgegeben von Prof. Horst Überhorst. Berlin 1972, 201; Kodansha Encyclopedia of Japan 2 (1983), 175–176.
- ¹⁶ McCarthy 1995, 53–54.
- ¹⁷ Sasajima 1972, 204; Suomela, Klaus U., Urheilun ja voimistelun historia III. Skandinavia, englanninkieliset maat ja Japani. Porvoo 1929, 392, 393; Tokitsu, Kenji, Histoire du Karaté-Do. Paris 1997 (premier édition 1994), 52.
- ¹⁸ Sells 2000, 73.
- ¹⁹ McCarthy, Patrick, The Dai Nippon Butokukai. In the book of McCarthy, Patrick. Ancient Okinawan Martial Arts. Volume Two. Koryu Uchinadi. Boston 1999b, 79, 80; Sells 2000, 74, 77, 80.
- ²⁰ Termiä budō käytettiin Japanissa jo Edo-kaudella (1600–1867), mutta varsinaisesti termi otettiin käyttöön vuonna 1919, kun Japanin opetusministeriö nimesi *Bujutsu Senmon Gakkōn*, Japanin perinteisten sotataitojen säilyttämistä varten perustetun Dai Nippon Butokukain sotataitojen koulun, *Budō Senmon Gakkōksi*. Termiin *budō* sisältyy laajemminkin ajatus "etsimisestä" tai elämän pohtimisesta harjoittelemalla kamppailutaitoja. Modernissa merkityksessä budō ymmärretään joskus myös kamppailu-urheiluksi, jonka alkuperä on Japanissa. Nagabayashi, Shinji, Introdution till Budo. Tolkning och översättning Shingo Ohgami. Göteborg 1992, 7.
- ²¹ Katso esimerkiksi McCarthy 1999a, 25–26.
- ²² Okinawalaisella asetaidolla, kobujutsulla, oli edessään Japanissa sama muuntautuminen kuin tōdilla – se täytyi räätälöidä maan budōkulttuuriin. Japanissa oli jo ennestäänkin monipuolinen aseharjoittelukulttuuri, joten japanilaisesta näkökulmasta Okinawan kobujutsu saattoi vaikuttaa hieman alkeelliselta.
- ²³ Bodiford, William M. Religion and Spiritual Development: Japan. In the book of Martial Arts of the World. An Encyclopedia. Volume Two R-Z. Ed. by Thomas A. Green. Santa Barbara 2001, 484; Sells 2000, 348.
- ²⁴ Cook, Harry, Shotokan Karate: A Precise History. S.l., 2001, 164; Hassell,

- Randall G., Shotokan Karate. It's History & Evolution. Revised and Illustrated Edition. St. Louis 1998 (1st print 1995), 90–91, 104–105.
- ²⁵ Modric, Zarko, History of Judo: Europe. In the book of The Original Martial Arts Encyclopedia. Tradition, History, Pioneers. Ed. by John Corcoran, Emil Farkas and Stuart Sobel. Los Angeles 1993, 198, 201; Sells 2000, 135, 137, 172; EKU:n perustamisvuodesta Katso "European Karate Federation". World Karate Federation. [Ref. April 25, 2002] www.wkf.net/ekf/html/stat1.html.
- ²⁶ Länsimaissa mukaan otettiin myöhemmin länsimaiset urheilun valmennusmetodit ja ajatusmaailma, jossa "perinteinen" perustekniikka ja monesti myös kata jäivät vähemmälle huomiolle. Niiden ei nähty kehittävän ottelijaa tehokkaasti eikä vastaavan kilpaottelulle asetettuja harjoitustavoitteita. Se mikä ei ollut kilpakaraten näkökulmasta tarpeellista karsittiin usein ohjelmasta. Tämä oli ymmärrettävää, sillä olosuhteet ja säännöt muokkasivat aina tekniikoita ja harjoitusmetodeja.
- Ottelun lisäksi karatessa kilpaillaan myös yksin tehtävissä liikesarjoissa, katoissa. Tässä kilpailumuodossa pisteytys tapahtuu samaan tapaan kuin voimistelussa ja taitoluistelussa.
- ²⁷ Jos toisin ei mainita, perustuu Talonen, Jyrki, Karaten monet kasvot. Karaten monimuotoisuus ja sulautuminen suomalaiseen liikuntakulttuuriin vuosina 1967–1999. Kulttuurihistorian tutkielma. Turun yliopisto 2002, 142–147.
- ²⁸ Laaksonen, Tero. Kamppailijoita Dojolta Tatamilta. Turku 1992, 25, 64.
- ²⁹ Suomen Karateliitolla ei ole virallista lyhennettä. Joskus käytetään esimerkiksi lyhennettä SKL. Välttääkseni sekaannuksia muihin lajiliittoihin olen tutkielmassani käyttänyt lyhennettä SkarateL.
- ³⁰ Ainakin vielä 1980-luvun puolivälissä Suomi oli rikostilastoissa Japania selvästi väkivaltaisempi maa. Kurian, George Thomas. World Encyclopedia of Police Forces and Penal Systems. New York 1989, 126, 218, 219.
- ³¹ Karisto, Antti, Liikunta ja elämäntyylit. Uuteen liikuntakulttuuriin. Toimittanut Esa Sironen. Jyväskylä 1988, 52–54, 59, 71–72.
- ³² Tunnetuin suomalainen tämän tyyppisen suuntauksen edustaja lienee FT Timo Klemola, joka työskentelee Tampereen yliopiston liikuntafilosofian tutkimusyksikön tutkijana.
- ³³ "Turun Budokwain kurssit erityisesti nuorten ja naisten suosiossa". Jani Salonen. BudoExpress 2/1995, 45.
- ³⁴ Budolajien julkisuuskuvaan liittyviä kysymyksiä on tarkastellut muun muassa Roiko-Jokela, Heikki, Itämaista mystiikkaa vai sittenkin urheilua, ehkä ripaus itsepuolustusta? Budolajien julkisuuskuvaan liittyviä käsityksiä. Urheilu, historia ja julkisuus. Toimittanut Anssi Halmesvirta ja Heikki Roiko-Jokela. Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja. Jyväskylä 1998, 79–85.
- ³⁵ European Kyusho Jitsu Tuiten (EKJT) perustaja Tero Laaksonen määrittelee EKJT:n omaksi lajikseen – ei karaten tyylisuunnaksi. Laji on kuitenkin saanut vaikutteita karatesta ja siksi olen maininnut sen tutkielmassani.
- ³⁶ Karatessa on ollut havaittavissa 1990-luvulla tietynlainen vasta-akkulturaatio, okinawalaisen karaten käytäntöjen elvyttäminen, jota on tehty Suomessa-

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin

kin. Laji on sisäisesti monipuolistunut, kun mukaan ovat tulleet muun muassa hermopistetekniikat (*hyūsho-jutsu*) sekä erilaiset lukot, kuristukset ja tarttumiset (*tuité*, okin. *tuidi*, jap. *tori-te*, engl. *grappling*).

³⁷ SkarateL:n toimintasuunnitelma 2001, SkarateL.

³⁸ *Bō* on noin 180 cm pituinen sauva; *Sai* on metallinen noin 50 cm pituinen lyönti- ja pistoase, jossa on väistimet; *Tonfa* on eräänlainen sivukahvapamppu; *Nunchakussa* on (tavallisesti) kaksi (puu)keppiä liitettyä toisesta päästään yhteen lyhyellä narulla tai ketjulla; *Kama* on lyhyt sirppi; *Bokken* on japanilaisen miekan, *katanan*, mukaan muotoiltu puumiekka.

³⁹ Esimerkiksi joissakin karataseuroissa harjoitusten yhteydestä on jätetty pois perinteiset polvikumarrukset, kumarretaan seisaaltaan ja japanilaisten termien käyttö kuten *dōmo arigatō gozaimasu* (paljon kiitoksia) on korvattu suomalaisella *kiitos*-sanalla.

Jyrki Talonen

Karaten
sulautuminen
suomalaiseen
liikunta-
kulttuuriin